

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi

Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Sayı VI (2020)

M. T. CICERO, *De Senectute: Yaşlılık Üzerine*. İstanbul 2018.

Alfa Basım Yayım, 123 sayfa. Çev. Ç. Dürüşken.

ISBN: 9786051716480

Sultan KILIÇ

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VI: Ocak-Aralık 2020) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni S. Kılıç, *De Senectute: Yaşlılık Üzerine*. Yazar: M. T. Cicero, Çeviren: Ç. Dürüşken, *Libri VI* (2020) 73-75.

Geliş Tarihi: 15.12.2019 | Kabul Tarihi: 28.02.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 05.04.2020

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**M. T. CICERO, *De Senectute: Yaşlılık Üzerine*. İstanbul 2018. Alfa Basım Yayım,
123 sayfa. Çev. Ç. Dürüşken. ISBN: 9786051716480**

Sultan KILIÇ *

Cicero, felsefeyi günlük hayatta kullanmanın önemini vurgulayan, insanlara hayatlarının her döneminde felsefenin liderliğini izlemelerini öğütleyen ve kendi hayatındaki zor zamanlarında da felsefeye yaslanan bir düşündürdür ve bizzat bu nedenlerle, felsefe tarihinden yol gösterici kişi olarak seçilmiştir. Cicero yirmi üç bölümden oluşan *De Senectute (Yaşlılık Üzerine)* adlı bu eserini MÖ 45-44 yıllarında yazıya döktüğünde, artık altmışlı yaşlarının başındadır; yorgundur, düşüncelidir ve yalnızdır, ama bezgin değildir. Üstelik tamda gençlik yıllarından itibaren zihninde tahlil ettiği Yunan felsefesini ve özellikle ahlak alanındaki öğretilerini, Platon'u, Aristoteles'i, Stoacıları ve Epikuroşçuları kendi hayat anlayışıyla kıyaslayıp kendine özgü bir üslupla yazıya dökülecek olgunluktadır. Cicero'nun bu eserde tarihsel bir karakter seçmesi tesadüf değildir. Eserini kendinden üç yaş büyük olan hem kültürlü hem de hikmet sahibi olan ömürlük dostu Atticus'a ithaf etmesi gerektiğini düşünür aynı zamanda Cicero'nun içinde bulunduğu ruh halini ve özellikle yaşlılığa dair görüşlerini en iyi Atticus'un anlayacağını düşünmektedir. Bundan başka seksen dört yaşındaki Marcus Porcius Cato'nun, bu eserin başkahramanı olması da özellikle yapılmış bir seçimdir. Çünkü Cicero'ya göre Cato yaşlılık konusunda bir tartışma yürütebilecek en uygun kişi, özellikle yaşlılığı "Etna dağından da ağır bir yük" olarak görmeyen, bu çağa bilgece bakmasını bilen sayılı insanlardan biridir. Ayrıca felsefi düşünce sayesinde erdemli ve güçlü olmayı başarmış Yaşlı Cato, oğlunu yitiren ve bu acıya metanetle katlanan bir baba olarak Cicero'nun hislerini en iyi tercüme edecek kişidir. Cicero, yaşlılık üzerine düşüncelerini sunduğu bu eserinde, yaşlılık hakkındaki görüşlerini, kendi ağzından anlatmadığı gibi ortaya koyduğu fikirleri, süre giden bir monoloğun akışı içine de yerleştirmemiş, diğer birçok felsefe eserinde olduğu gibi bu eseri de diyalog tarzında yazılmıştır. Bu diyalogun konuşmacıları Marcus Cato, Scipio Aemilianus ve Laelius Sapiens Gaius' tur.

Yaşlılığa ve ölüme teselli olarak da betimlenebilecek *De Senectute (Yaşlılık Üzerine)* de bilge bir yaşlı ile budala bir yaşlının yaşayış ve düşünüş biçimleri kıyaslanarak sunulmakta, Yunan-Roma tarihinden seçilen ünlü şahsiyetlerin yaşlılıklarındaki hayat tarzları örneklerle anlatılmaktadır. Yunan felsefesinin ahlak ve özellikle yaşlılıkla ilgili öğretilerinin bir özeti niteliği taşıyan bu eser *Sunuş: Cicero ve Yaşlılığa Dair (7-13) Çeviri ve Yöntem Üzerine (14-15), Yaşlılık Üzerine (17-108), Notlar (108-118), Kaynakça (119-120) ve Dizin (121-123)* olmak üzere 123 sayfadan oluşmaktadır.

Yaşlılık Üzerine (17-108) adlı eserin birinci bölümünde (20-21) politik bir sunumu hedeflemeyen Cicero, Atticus'a dönemin toplumsal ve siyasal durumuna dair duygularını açıklamıştır. Cicero için felsefe, yaşamın tüm dönemlerinde olduğu gibi yaşlılık döneminde de insanın sıkıntılarından kurtulmasını sağlayabilecek güce sahiptir. Felsefe, insan yaşamında yol gösterici bir rol üstlenebilmektedir. Cicero, felsefe ile meşgul olarak hem yaşlılığını hoş geçirebileceğini hem de felsefi düşünme ile yaşlılığın kendisinin ne olduğunu tahlil edebileceğini yani yaşlılığı kolaylaştırabileceğini

* Öğr. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Çavdır Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Burdur. skilic@mehmetakif.edu.tr | 0000-0002-6651-4894

düşünmektedir. Cicero, Aristoteles etkisindeki erdem anlayışına paralel olarak, Stoacı ahlak görüşünün de etkisiyle, bir kişinin başına gelen olumsuz durumlar karşısında sabırlı olması ve aklını kullanıp doğru davranması gerektiğini düşünmektedir. İnsanın, yaşlılık döneminin getirdiği değişimler karşısında da sabırlı olarak aklının yönlendirmesi ile davranmasının gerekliliğini savunmaktadır. Cicero'ya göre, insanın kendini aklı ile yönetmesini sağlayacak araç da felsefedir. İkinci bölümde (21-25) Cicero, bu düşüncesi paralelinde, yaşamın doğal ve zorunlu bir parçası olan yaşlılığın, olumlu ya da olumsuz bir biçimde algılanmasının insanın bakış açısı ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle de Cicero'nun, yaşlılığın insan yaşamının doğal ve aslında kendi tabiatı itibarıyla kötü olmayan bir dönemi olduğunu ileri sürdüğü pek çok düşünce doğa üzerinden yapılan benzetmelerle pekiştirilmiştir.

Üçüncü bölümde (25-27) Cicero yaşlılıkta bilgelik olgusunu ele almaktadır. Yaşlılığın, yaşamın herhangi bir döneminin getirdiği sorunlardan daha büyük bir sorun taşımadığını ve yaşlılığın sorunlarının tıpkı yaşamın diğer dönemlerinin sorunları gibi olduğunu görebilmenin bilge insanlara ait bir vasıf olduğunu belirtmekte ayrıca Bilgeliği, doğayı doğru bir biçimde gözlemlemek ve onu rehber edinerek insan yaşamına bakabilmek olarak betimlemiştir. Cato'nun ağzından konuşan Cicero'ya göre, bazı yaşlıların şikâyet edip sızlandığı duygusal tatminleri kaybetme durumu bazı yaşlılar tarafından çok kötü bir durum olarak görülmeyip onları tutkuların bağından kurtaran, özgürleştiren bir hoşluk olarak görülebiliyorsa o halde yaşamın içindeki tüm durumlar gibi yaşlılık da kişinin bakış açısına koşulludur. Cicero'ya göre erdemli yani ölçülü kişiler için yaşlılık dayanılmaz ve kötü bir durum değildir. Eserin dördüncü (27-31) ve beşinci (31-35) bölümlerinde Yaşlı kişi, yaşlılığı sayesinde, daha bilgili, daha ağırbaşlı, daha cesur, zorluklara karşı daha dirençli olabilmektedir. Yaşanmışlıkların, yaşam deneyimlerinin getirdiği bilgiler, yaşlı kişiye yaşlılığa özgü bir güç sağlamaktadır. Yaşlının bu erdemleri sosyal yaşamın birebir içinde ortaya çıkan erdemlerdir ki; Cato'nun örnek aldığı yaşlı Maximus, sabırlı ve ağırbaşlı olduğu için övüldüğü kadar yaşamın içinde olması ile de övülmektedir. Cato'nun örnek yaşlısı Maximus, yaşlanması sebebiyle toplumsal sorumluluklarından uzaklaşmadığı gibi ailesi ve yakın çevresi ile de ilgilenmektedir. Maximus, her iki görevini yerine getirirken de duruma uygun ve erdemli davranışlar sergilemektedir. Cicero, yaşlı insanların yaşlılıktan şikâyet etmesi karşısında gerçekçi gözlemlerde bulunulduğunda yaşlılığı kötü gösteren dört sebep bulunabileceğini söylemiş fakat ardından bu sebeplerin yaşlılığı kötü göstermek için yeterli sebepler olmadığını iddia edip bu sebepleri tek tek çürütmeye çalışmıştır. Yaşlılığın bahtsız bir çağ olarak görünmesinin Cicero'ya göre dört sebebi; faal çalışma hayatından uzaklaştırılması, bünyeyi zayıflatması, hemen hemen tüm zevklerden kendini mahrum etmesi, sonucusu ise ölümün bir adım ötede bekleyişidir.

Altıncı bölümde (35-39) Cicero, öncelikle yaşlılığın insanı işlerinden uzaklaştırdığı için kötü görülebileceği düşüncesini incelemiştir. Cicero'ya göre, yaşlı kişi bir geminin kaptanına benzemektedir. Gençlerin yapacağı işler yaşlıların bilgi ve deneyimleri ile yönlendirildiğinde daha çok amacına ulaşmaktadır çünkü "büyük işler kuvvet veya sürat ve çeviklikle değil düşünce, sözünü geçirme ve ortaya doğru fikirler atma ile başarılmaktadır. Böylece yaşlılar, fiziki güçleriyle olmasa bile iyi düşünceleri ile iş görmektedirler. Yedinci bölümde (39-43) Cicero'nun, yaşlıların bilgi ve kültür aktarmadaki önemine değindiği görülmektedir. Sekizinci bölümde (43-45), yaşlının bilgi kaynağı olarak görülmesine paralel bir şekilde eserin bazı noktalarında yaşlının hatırlama gücünün değerini vurgulamaktadır. Dokuzuncu bölümde (45-49) Cicero ikinci sebep olarak gösterdiği yaşlılığın bünyeyi zayıflatıcı durum oluşunu açıklarken; yaşlı insanın, beden gücünün gerektiği kadarının doğru bir yaşayış sayesinde koruyabileceğini iddia etmekte, ayrıca yaşlının beden gücünün bir gencinkile kıyaslanamayacağını altını çizmekte ve son çözümlemede yaşlı insanın güç diyeceği şeyi asıl olarak aklında bulacağını söylemektedir. Onuncu bölümde (49-53) yaşlı kişi aklını öne çıkardığında beden gücünün eksikliğini hissetmesi mümkün değildir ve akıl gücünün korunmasının tek yolu da onu çok kullanmak, çalıştırmaktır. Cicero, yaşamını bu biçimde yaşayan bir yaşlının

hem toplumsal açıdan saygıyı hak ettiğini hem de yaşlının mutlu olacağını ifade etmektedir.

On birinci bölümde (53-59) Cicero'ya göre, yaşamdan elini eteğini çekmeyerek uğraşlarına devam eden ve özellikle aklını işleten yaşlının bu şekilde devam ederek aklının kuvvetini de koruması mümkün olmaktadır. Yaşlı kişi akli ile iş görerek yaşamdan çekilmezken kendine aslında iki türlü iyilik etmektedir; yaşlı akli sayesinde iş görerek hem yaşlılığın kendisini yaşamdan uzaklaştırmasını önlemektedir hem de yaşlığın onun aklına zarar vermesini engellemektedir. On ikinci bölümde (59-63) Cicero yaşlılığın bireyi tüm zevklerden mahrum etmesi olarak tanımlanan üçüncü sebebin yetersizliğini açıklamıştır. Fiziksel zevklerin tehlikeli boyutunun altını çizerek kişinin kendini maddi zevke kaptırmasının onun için doğuracağı ölümcül sonuçları gösteren Cicero'ya göre kişiye aklıdan daha güzel bir armağan verilmemiştir ve değer fiziksel zevklerde değil akılda aranması gerekmektedir. On üçüncü bölümde (63-65) Stoa ahlak anlayışının bir temsilcisi olan Cicero'ya göre maddi zevk bir dereceye kadar doğaya uygun bir durum olduğundan yaşlı kişi de maddi zevk alabileceği eylemlerde bulunmalıdır fakat bu maddi zevk her zaman erdeme uygun olmalı ve aşırı olmamalıdır. On dördüncü bölümde (65-71) Cicero, yaşlı kişinin çok büyük bir şölenin yerine arkadaşları ile sohbet ederek geçireceği hoş bir yemekten zevk alabileceğini ve bunun erdemli bir zevk alma biçimi olduğunu ileri sürmektedir. On beşinci (71-75) ve On altıncı (75-79) bölümde Cicero, yaşlı insanın yaşamsal işlerden uzaklaşmaması gerektiğini savunmaktadır. Yaşlı kişinin toplumsal alanda siyasi görevler almasının, eğitimci rolü üstlenmesinin değerini ve yaşlı kişiye vereceği onurlu hazzı vurguladıktan sonra ona tarım işleri ile uğraşabileceği öğüdünü verdikten sonra onun bu çiftçilik işinden zevk alabileceğini de ileri sürmüştür.

On yedinci bölümde (79-83) Ksenophon'un mülk idaresini konu alan kitabının anlatımlarından bahsetmiştir. On sekizinci bölümde (83-97) yaşlıların kazanmış olduğu saygınlığı ifade ederek akabinde karakterlerle ilgili kusurlardan bahsetmektedir. Buna göre, çok konuşmayı ve yaşadıklarını anlatmayı istemek ya da kendilerini övmek yaşlıların olumsuz sayılabilecek özelliklerindedir. On dokuzuncu bölümde (87-93) Cicero yaşlılığı kötü gösteren son sebebin; en büyük kahır ve endişe vesilesi niteliğiyle ölümün kapıda oluşu olarak tanımlamıştır. Cicero'ya göre, hiç kimse sabah uyandığında akşama kadar yaşayacağını garanti edebilecek güçte değildir ve bunu cesur ve atılgan pek çok gencin ölümünü gözlemleyerek anlamak mümkündür. Ölüm, yaşa bağlı olmayan ve gençlerin de başında olan bir sorun olduğundan yaşlılığı kötülemek için yeterli bir sebep olarak görülmemelidir. Yirminci bölümde (93-97) Cicero, ölümden korkmanın hiçbir anlamı olmadığını çünkü ya ruh olmadığından veya ruh ölümlü olduğundan ölümün bir anlık bir durum olacağını ya da ölümsüz bir ruh olup ölümün yalnızca ruhun sonsuza dek yaşayacağı bir yere gitmesi olduğunu söylemiştir ki bu nedenle Cicero için ölümden korkmak gereksizdir. Yirmi birinci bölümde (97-101) Cicero ruhun doğasının yekpare olduğunu bu nedenle bölünemeyeceğini ve bölünemeyeceği içinde yok olamayacağını bildirmektedir. Yirmi ikinci bölümde (101-103) Cicero, ruhun ölümsüz olduğunu ve ölümün yalnızca ruhun bir seyahati olduğu savunan tarafı tutmaktadır. Yirmi üçüncü bölümde (103-107) Cicero'ya göre, ruhun ölümlü olması insanların şan ve şeref duygusu ile erdemi daha büyük bir istekle aramalarını da sağlamıştır.

Sonuç olarak Cicero, genel olarak tüm yaşamı ve özel olarak yaşlılığı mutlu kılmanın en iyi yolunun erdem sahibi olmak olduğunu ve iyi yaşanmış bir yaşamın gururunun daima en büyük tatmin olacağını savunmaktadır. Yaşlılık üzerine yazdığı eseri boyunca yaşlılığın iyi taraflarından bahseden Cicero'ya göre özellikle erdemli bir yaşamın ardından gelen yaşlılık büyük değer taşımaktadır. Cicero, güncel söylem biçimiyle, yaşlının yaşamına başarıyla devam etmesini ve hayattan kopmamasını gelişimsel görevi olarak tanımlamıştır. Yaşlılar yeni rol ve statüler üstlenerek toplumsal ve insani sorumluluklarını yerine getirmeye devam etmelidirler. Tıpkı bir tiyatro oyununda olduğu gibi yaşlılığı hayatın son perdesi olarak ifade eden Cicero; doya doya tadını çıkarmışsak bizi bezdirmesinden sakınmamız gerektiğini salık vererek eserini sonlandırmıştır.